

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.5 การประเมินหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4. เจตคติ
5. ข้อมูลจังหวัดสกลนคร
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ความรู้พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่าหลักสูตร แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” และคำว่า “Curriculum” นี้แปลมาจากภาษาละตินว่า “Currere” ซึ่งแปลว่า กระบวนวิชา (course) ดังนั้น คำว่า Curriculum จึงหมายถึงกระบวนวิชาทั้งหมดที่จัดโดยสถาบันการศึกษา (Morris, 1973 อ้างถึงใน สจัด อุทรานันท์, 2532) นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กัน สุดแล้วแต่ผู้ใดจะมองหลักสูตรในมิติใด ดังนี้

กรมวิชาการ (2540) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ใน 2 ลักษณะ คือ ความหมายในวงกว้างและความหมายในวงแคบ ความหมายในวงแคบ คือ วิชาหรือเนื้อหาต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นเรียนว่าจะเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด ความหมายในวงกว้าง หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ความรู้ มีทักษะ เกิดความคิดและทัศนคติที่ดีอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความหมายรวมถึง เอกสารหลักสูตร กระบวนการสอนของครู กระบวนการเรียนของเด็ก และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก หลักสูตร หมายถึงเนื้อหาวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาสำเร็จ ได้รับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา ประการที่สอง หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาวิชาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้จนจบชั้น หรือรับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป และประการสุดท้าย หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 6 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทาบา (Taba, 1962, p. 11 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ที่กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล

เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรนี้ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้แบ่งการให้นิยามของหลักสูตรออกเป็น 5 ประการโดยใช้อักษร 5 ตัว แทนความหมายของหลักสูตรแต่ละลักษณะในภาษาอังกฤษ คือ SOPEA เพื่อง่ายต่อการจดจำ

S	คือ	Subject Matter	ได้แก่ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน
O	คือ	Objective	ได้แก่ จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ
P	คือ	Plans	ได้แก่ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่คาดหวังไว้ให้แก่ผู้เรียน
E	คือ	Learners' Experience	ได้แก่ ประสบการณ์ทั้งปวงที่จัดโดยโรงเรียน
A	คือ	Education Activities	ได้แก่ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้เรียน

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ และกิจกรรมที่จัดให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ เกิดการพัฒนาในทุกด้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ หรือมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของหลักสูตรที่ดีว่า หลักสูตรที่ดีควรมีคุณสมบัติต่อไปนี้ คือ

1. มีความคล่องตัวพอสมควรและสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
2. หลักสูตรควรเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การศึกษามุ่งตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้บุคคลทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ครู ประชาชน นักวิชาการ นักเรียน ควรจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และมีส่วนร่วมได้รับรู้หลักสูตรมิใช่เป็นของนักวิชาการเพียงอย่างเดียว การวางแผนหลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นขบวนการที่ต่อเนื่องกัน การดำเนินการวางแผนหลักสูตรควรตั้งอยู่บนรากฐานที่เชื่อถือได้
3. หลักสูตรควรจะเป็นแนวทาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความสนใจ ความถนัด และความสามารถเป็นรายบุคคล หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ควรจะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องไม่ขาดตอน

นอกจากนี้ แรมสมร อยู่สถาพร (2536 อ้างถึงใน พิศมัย ถิระแก้ว, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของหลักสูตรที่ดี ควรจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. พัฒนาสติปัญญาของเด็กให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเน้นการให้การศึกษาตามระดับชั้นของจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านพุทธิศึกษาของ Bloom นักการศึกษาชาวอเมริกัน ซึ่งประกอบด้วย 6 ระดับ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ความรู้ที่ได้รับและการประเมิน ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รับความรู้และสามารถพัฒนาสติปัญญาให้ได้ทั้ง 6 ขั้นดังกล่าวนี้ จะต้องมุ่งไปที่ลักษณะรูปแบบของหลักสูตรที่จะสร้างขึ้น และควรจะเป็นรูปแบบของหลักสูตรที่เน้นปัญหาเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสได้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนการสอนครบทั้ง 6 ขั้นตอน ดังกล่าวข้างต้น
2. มุ่งให้มีความรู้ที่จำเป็นและมีคุณค่าแก่เด็ก ฝึกให้เด็กคิดอย่างมีเหตุผล ช่วยให้เด็กค้นพบความรู้ความสามารถ และความถนัดของตน

3. สนองตอบความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และสิ่งที่เรียนมีความหมาย เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกสิ่งที่เด็กคิดว่าดีที่สุด

4. ส่งเสริมให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับ มาปรับปรุงเสริมสร้างสังคม วิชาที่ควรเน้น คือ การศึกษาเพื่อสันติภาพ หลักสูตรด้านการศึกษา อาชีพ และการศึกษาเพื่อเตรียมตัวนักเรียนออกไปดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. มุ่งพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้รักการอ่านและการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนมีนิสัยที่ดีในการทำงานและมีทัศนคติทางสังคมที่ดี

6. มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปรัชญาในการดำรงชีวิต มีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ และรู้จักบำรุงรักษาสุขภาพทั้งของตนและส่วนรวม

จากลักษณะที่ดีของหลักสูตรที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตรที่ดีควรจะต้อง เริ่มต้นที่กระบวนการในการสร้างหลักสูตรที่จะต้องมีความชัดเจนและรอบคอบ และเมื่อนำหลักสูตร ไปใช้แล้ว จะต้องสามารถพัฒนาสติปัญญาของเด็กด้านพุทธิศึกษาได้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน คือ รู้ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล และส่งเสริมให้รักการอ่านเพื่อการศึกษา ตลอดชีวิต ทั้งยังต้องสามารถสนองตอบความต้องการของสังคม มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพและสถานการณ์ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับหลักสูตรระดับอื่น ๆ ตลอดจนช่วยให้เด็ก เข้าใจตนเองและสังคม ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตร ไปใช้ ซึ่งหมายถึง ระบบการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ หลักสูตรไว้ดังนี้

ทาบา (Taba, 1962 อ้างถึงใน พิศมัย ถิระแก้ว, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ หลักสูตร ไม่ว่าจะออกแบบอย่างไรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ วัตถุประสงค์ ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนในแต่ละวิชา กระบวนการสอนและการเรียน และโครงการประเมินผลตามหลักสูตร

สุมิตร คุณากร (2532) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ใกล้เคียงกับทาบา คือ เห็นว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Objectives) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นเสมือนการกำหนดทิศทาง ของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในสังคมนั้น ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรใน

แต่ครั้งนั้นต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของสังคม เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมและผู้เรียน ทั้งนี้การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

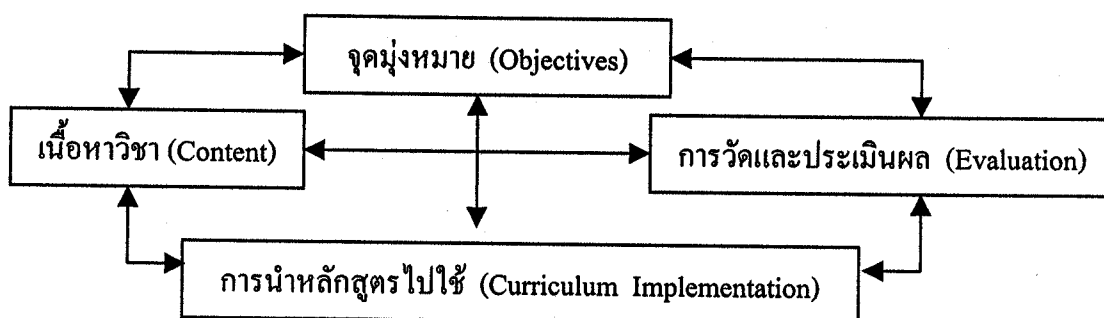
2. เนื้อหาวิชา (Content) เป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาไปสู่จุดหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ต้องสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งจะต้องผนวกความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยมและทัศนคติเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมนั้น ๆ และผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implement) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งเพราะเป็นกิจกรรมที่จะแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมาย กิจกรรมนั้นจะมีหลายลักษณะ แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอน หรือกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้นครูหรือผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ที่จะทำให้หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผล

4. การวัดและประเมินผล (Evaluation) เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่า การนำหลักสูตรแปลงลงไปสู่การปฏิบัตินั้นบรรลุจุดหมายหรือไม่ หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินผลนี้จะเป็แนวทางไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

การกำหนดสาระขององค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนของหลักสูตรนั้น จำเป็นต้องให้องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและมีผลต่อเนื่องกัน โดยเริ่มตั้งแต่จุดหมายของหลักสูตรซึ่งต้องพิจารณาถึงระดับของการศึกษา แต่ละระดับนั้นมีคุณสมบัติที่ต้องการเน้นเป็นอย่างไร มีข้อเหมือนหรือแตกต่างกันในส่วนใดบ้าง เมื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนแต่ละระดับในหลักสูตรแล้วต้องพิจารณาต่อไปว่า เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามที่ต้องการเน้นนั้นเป็นอย่างไรบ้าง การนำหลักสูตรไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรจะจัดรูปแบบใด และวางรูปแบบดำเนินการวัดผลไว้อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับจุดหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ นอกจากนี้แล้ว ต้องมีการวัดและประเมินผลว่าการนำหลักสูตรไปใช้นั้นบรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่ได้จากการประเมินนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบแต่ละส่วนของหลักสูตร

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และมีผลต่อเนื่องกัน ซึ่งแสดงได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) และการวัดและประเมินผล (Evaluation)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับนักเรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสังค อุทรานันท์ (2532) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นและการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่

กรมวิชาการ (2540) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

สุมิตร คุณากร (2532) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า มีขอบเขตรวมถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้ว ให้มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม นักการศึกษาของไทยมักใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับหลักสูตร และการยกหลักสูตร

จากแนวคิดที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรก็คือ การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น โดยอาจจะเป็นการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับเนื้อหาวิชา หรือการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใช้

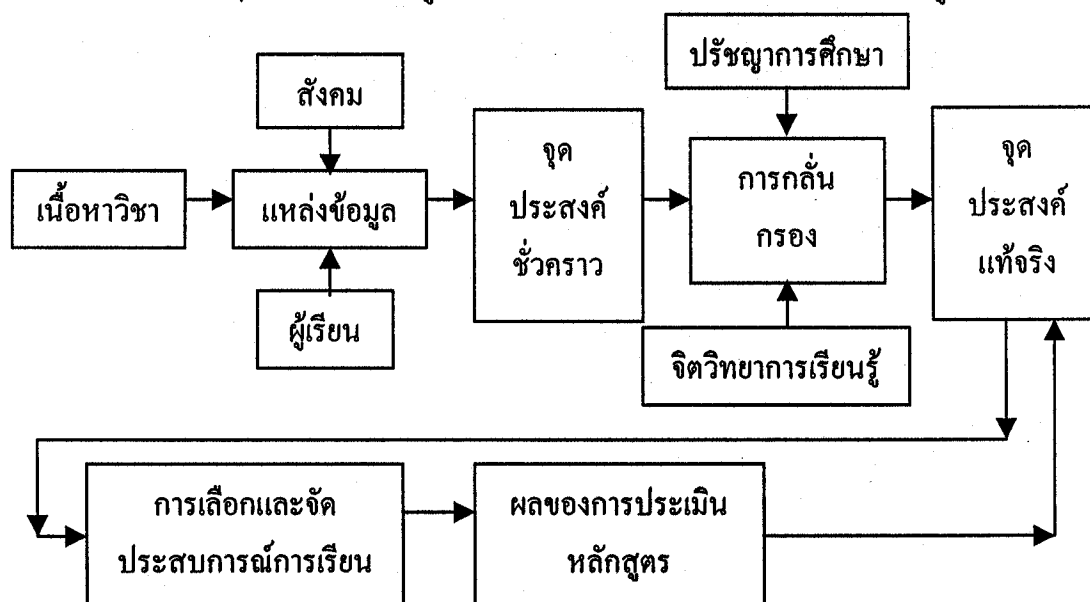
รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การวางแผนจัดทำหรือร่างหลักสูตร (Curriculum Planing) มิติที่สอง การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) และมิติสุดท้าย การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่าแต่ละมิติมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการขั้นตอนหลายประการ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1949 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ได้กำหนดปัญหาพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 4 ข้อ ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามให้ครบเรียงลำดับจากข้อ 1 ถึงข้อ 4 ดังนี้

1. จุดหมายปลายทางการศึกษาที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนบรรลุมีอะไรบ้าง
2. การที่จะบรรลุจุดหมายทางการศึกษาที่กำหนดนั้นจะต้องมีประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรบ้าง
3. ประสบการณ์ทางการศึกษาที่กำหนดนั้นจะจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนได้บรรลุตามจุดหมายทางการศึกษานั้น ๆ

จากคำถาม 4 ข้อนี้ ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงการกำหนดจุดหมายหมาย การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้ผู้เรียน และการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ซึ่งแสดงกระบวนการดังกล่าวได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

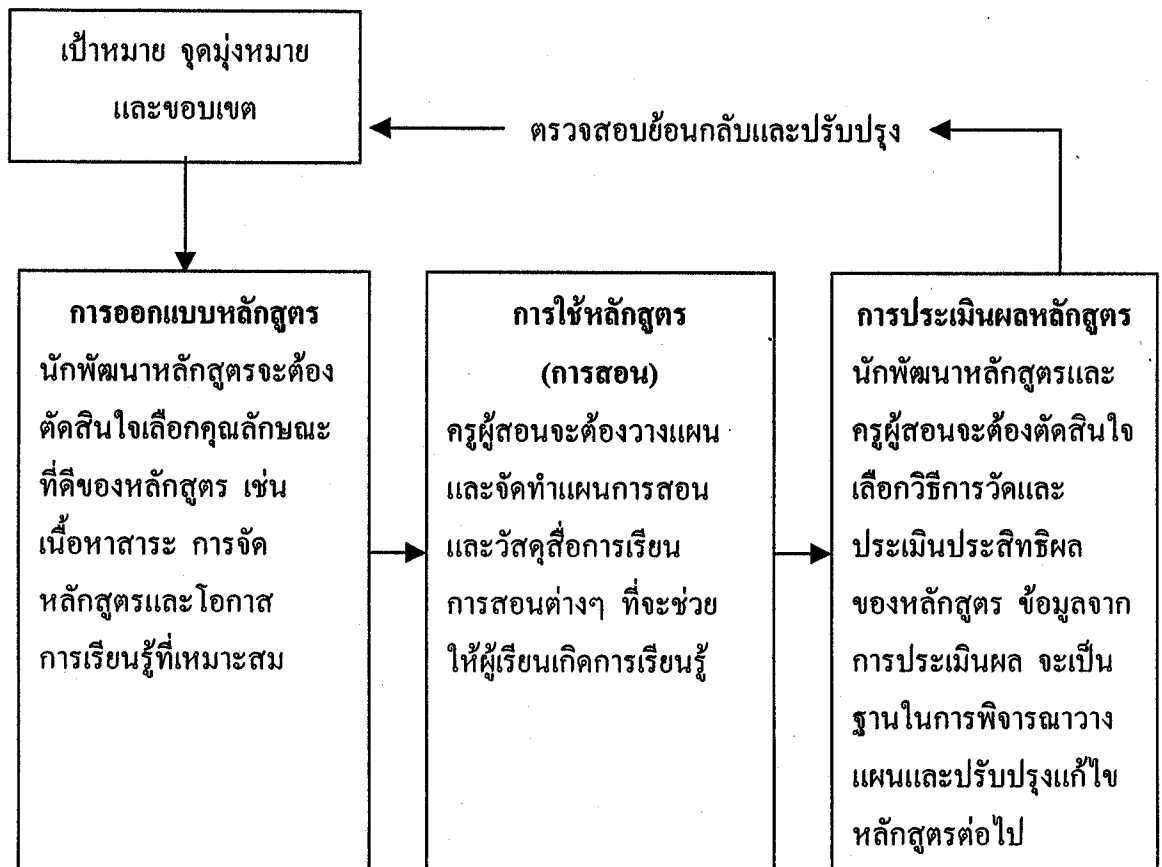
ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1962 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากล่างขึ้นไปสู่ส่วนบน (The Grass – roots Approach) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ

1. วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs) สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและของผู้เรียน
2. กำหนดจุดประสงค์ (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้วินิจฉัยความต้องการแล้ว
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) จุดประสงค์ที่กำหนดแล้วจะช่วยให้เลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ วย ความสามารถของผู้เรียน และยังต้องมีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อการเรียนรู้
4. จัดเนื้อหาสาระ (Organization of Content) เนื้อหาสาระที่จัดจะต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องและความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experience) ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตร
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experience) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง
7. กำหนดสิ่งที่ประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Way and Mean of Doing it) ตัดสินใจว่า จะต้องประเมินอะไร เพื่อตรวจสอบว่าบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลเป็นอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ แสดงได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

สัจจ อุทรานันท์ (2532) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร คือ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา เพราะการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรนั้น เป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้หลักสูตรที่ทำการปรับปรุงแก้ไขนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและสภาพของผู้เรียนมากที่สุด

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลและทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้ว ก็จะเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้ว

3. การคัดเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้

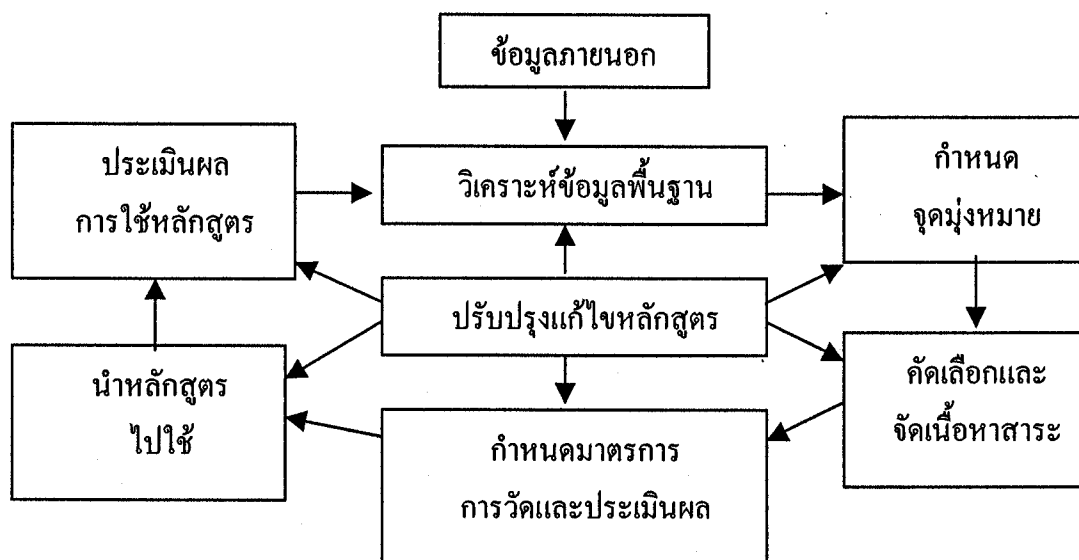
4. การกำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่าควรจะวัดและประเมินอะไรบ้าง ซึ่งจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งจะทำให้การประเมินหลักสูตรหลังจากได้ร่างเสร็จแล้ว นำหลักสูตรไปทดลองใช้ และการปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

5. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการจัดการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรนั้นมีความมุ่งหมายที่จะประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้น เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของสังคม และผู้เรียนเพียงใด ถ้าผลของการประเมินได้พบข้อบกพร่องหรือมีจุดอ่อนตรงไหน ก็จะส่งผลให้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป

7. การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตรเป็นกระบวนการในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ อยู่ให้มีความเหมาะสม หรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น กระบวนการในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะเริ่มปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้ แต่เมื่อเริ่มตรงขั้นตอนไหน ก็จะต้องดำเนินการในขั้นตอนต่อไปจนครบตามกระบวนการ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสัจจ อุทรานันท์ สรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร (สงัด อุทรานันท์, 2532)

การประเมินหลักสูตร

รูปแบบการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล นำผลมาใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้ กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อหาข้อบกพร่องหรือปัญหา และพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งทาบ (Taba, 1962, p. 312) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการตัดสินใจและตัดสินคุณค่าในการบรรลุจุดหมายทางการศึกษา โดยมี แนวทางการประเมินหลักสูตร สามารถทำได้ 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1. การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ (Project Analysis) เป็นการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นขององค์ประกอบหลักสูตร เช่น จุดหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ และวิเคราะห์ความน่าจะเป็นว่า มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นจริงเพียงใด โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอน

2. การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (Formative Evaluation) เป็นการประเมินในช่วงนำหลักสูตรไปใช้ พิจารณา วิเคราะห์หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เช่น ประเมินกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกระบวนการเรียนการสอน

3. การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อนำหลักสูตรไปใช้จนครบกระบวนการแล้ว เช่น วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการ

วางแผนพัฒนาหลักสูตร กระบวนการบริหารหลักสูตร ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน (วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริย์, 2542, หน้า 106)

สรุป การประเมินหลักสูตร เป็นการตรวจสอบหลักสูตรในเรื่องสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร นั้นๆ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตร โดยใช้เทคนิคปุยซองค์ (Puissance Measure) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ในการตรวจสอบว่า เอกสารหลักสูตรและการสอนที่พัฒนาขึ้น ก่อนนำไปใช้จริงมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด วิธีการประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปุยซองค์นี้ เหมาะกับการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นวิธีการประเมินเอกสารหลักสูตรแบบหนึ่ง ที่ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก 3 ส่วนของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน โดยใช้ตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ แล้วใช้สูตรปุยซองค์ ในการคิดคำนวณ เมื่อได้ผลการคำนวณแล้ว จึงนำผลดังกล่าวมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าอยู่ในระดับใด โดยจะดูคุณภาพหลักสูตรในภาพรวม หรือเฉพาะส่วนย่อย ของหลักสูตรก็ได้

การประเมินหลักสูตร โดยใช้เทคนิคปุยซองค์ เป็นการนำหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบของการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ มาสร้างเป็น ตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 120-126)

รูปแบบการเรียนรู้ทั้งหมดมี 8 ประเภท แต่ได้รับการดัดแปลงให้เกิดความเหมาะสม เพียง 6 ประเภท จะเป็นความรู้ที่เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก ดังนี้

1. ความรู้แบบลูกโซ่ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องและระดับความยากสูงขึ้นตามลำดับ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1)
2. ความรู้แบบเชื่อมโยงโดยใช้คำพูด เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำลำดับขั้นตอน ที่ต่อเนื่องกัน มาอธิบายความเชื่อมโยงให้เห็นความเกี่ยวข้องกันของความรู้ในแต่ละขั้นตอนด้วยคำพูดได้ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 2)
3. ความรู้แบบผสมผสาน เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ที่เคยเรียนมา (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3)
4. ความรู้แบบแนวคิด เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนนำความรู้แบบผสมผสานมาทำให้เกิดแนวคิดหรือสามารถชี้ประเด็นหรือระบุสาระสำคัญของเรื่องที่เรียนได้ถูกต้อง (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 4)

5. ความรู้แบบหลักการ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถผสมผสานแนวคิดหลาย ๆ แนวคิดเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นหลักการใหม่ ๆ ได้ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 5)

6. ความรู้แบบแก้ปัญหา เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ต่าง ๆ ที่มีมา แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 6)

สำหรับประเภทของพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นชัดเจนนั้น กาเย่ (Gagne, n.d. อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) ได้กำหนดไว้เป็น 9 ชนิด ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ เรียงลำดับจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายาก ดังนี้

ระดับที่ 1 เป็นระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ง่ายที่สุด ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ชนิด แต่ละชนิด จะมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 ดังนี้

1. การบอกชื่อ หรือชี้ เพื่อแสดงถึงความสามารถที่จำสิ่งที่เรียนได้ เช่น การเรียกชื่อสิ่งของ
2. การเลือกชื่อหรือการบอกลักษณะ สามารถเลือกชื่อหรือบอกลักษณะสิ่งของได้ โดยดูจากลักษณะทางกายภาพ
3. บอกกฎเกณฑ์ คือ สามารถบอกองค์ประกอบ หรือลักษณะที่จำเป็นโดยการพูดและเขียนได้

ระดับที่ 2 เป็นระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ยากกว่าระดับที่ 1 ประกอบด้วยพฤติกรรม 2 ชนิด แต่ละชนิดมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 2 ดังนี้

1. การจัดลำดับ สามารถเรียงลำดับขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้
2. การสาธิต สามารถปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถูกต้องตามลำดับขั้นตอน

ระดับที่ 3 เป็นระดับการเรียนรู้ที่ยากกว่าทุกระดับ ประกอบด้วยพฤติกรรม 4 ชนิด แต่ละชนิดมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3 ดังนี้

1. การสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา สามารถสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ เช่น การสร้างรูปแบบ
2. การอธิบายหรือการบรรยาย สามารถอธิบายหรือบรรยายสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ถูกต้อง
3. การจำแนกหรือแยกแยะ สามารถจำแนกแยกแยะประเภทสิ่งของได้
4. การประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ สามารถนำกฎเกณฑ์ที่เรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้

การประเมินหลักสูตรโดยวิธีการวิเคราะห์แบบปูยของค์

วิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำองค์ประกอบของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ทั้งหมดของหลักสูตรมาวิเคราะห์ดูว่า ในแต่ละข้อย่อยของ

องค์ประกอบเป็นความรู้ในลักษณะแบบใด และพฤติกรรมการเรียนรู้นั้นอยู่ในระดับขั้นไหน

2. นำจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลที่วิเคราะห์แล้ว มาใส่ในตารางวิเคราะห์แบบปูยของค์

3. คำนวณหาค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละช่องตารางวิเคราะห์ ใช้สูตรดังนี้

น้ำหนักของแต่ละช่อง = น้ำหนักของแบบการเรียนรู้ x น้ำหนักของพฤติกรรมการเรียนรู้

4. ใช้สูตรของปูยของค์เพื่อคำนวณหาค่าคุณภาพของหลักสูตร ดังนี้

$$P.M. = \frac{\text{ผลบวกของน้ำหนักของทุกช่อง}}{\text{จำนวนข้อที่นำมาวิเคราะห์}}$$

5. นำผลที่คำนวณได้มาเปรียบเทียบกับค่า P.M. ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ

ค่า P.M. ตั้งแต่ 1 - 3.99 หมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพต่ำหรือควรแก้ไข

ค่า P.M. ตั้งแต่ 4 - 9.99 หมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพปานกลางหรือใช้ได้

ค่า P.M. ตั้งแต่ 10 - 18 หมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก

การประเมินหลักสูตรโดยวิธีการวิเคราะห์แบบปูยของค์ โดยการให้ค่าน้ำหนักคะแนน สัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนรู้ แสดงดังตารางวิเคราะห์หลักสูตร ของปูยของค์ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงตารางวิเคราะห์หลักสูตรของปยุซองค์

พฤติกรรมการเรียนรู้	รูปแบบการเรียนรู้					
	แบบ ถูกใจ (น.น.=1)	แบบ เชื่อมโยง (น.น.=2)	แบบ ผสมผสาน (น.น.=3)	แบบ แนวคิด (น.น.=4)	แบบ หลักการ (น.น.=5)	แบบ แก้ปัญหา (น.น.=6)
บอกชื่อ / ชื่อ (น.น.=1)						
เลือกหรือบอกลักษณะ (น.น.=1)						
บอกกฎเกณฑ์ (น.น.=1)						
จัดลำดับ (น.น.=2)						
สาธิต (น.น.=2)						
สร้าง (น.น.=3)						
อธิบาย/บรรยาย (น.น.=3)						
จำแนกหรือแยกแยะ (น.น.=3)						
ประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ (น.น.=3)						

เนื่องจากการประเมินผลหลักสูตรของปยุซองค์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญขององค์ประกอบหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ซึ่งในแต่ละส่วนของหลักสูตรมีเกณฑ์ประกอบในการวิเคราะห์ 2 ประการ คือ ชนิดหรือแบบการเรียนรู้ (Learning Types) และพฤติกรรมเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละชนิดที่ปรากฏออกมา (Performance Classes) (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 234-244) เป็นการประเมินหลักสูตรก่อนการนำไปใช้จริงว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ทั้งยังสามารถประเมินหลักสูตรทั้งฉบับหรือแยกประเมินทีละ

องค์ประกอบก็ได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ในการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักการ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาชาติ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 4)

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นคนไทย มีศักยภาพในการเรียนต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสังแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิกะตังทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร

ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี บุคลากร และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 - 3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 - 6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 - 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 - 6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
งานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ช.ม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ช.ม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ช.ม.	ไม่น้อยกว่า ปีละ 1,200 ช.ม.

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานความคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิดและการทำงาน
- ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย
สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่
กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ
ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการ
เฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้
ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐาน
การเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระ
การเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา
โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้
รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด
ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม
ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย
สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียน
เฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับ
ธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6
จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็น
ช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการ
การเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์
การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย

สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคล พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิตให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนบุคคลและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทย และคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลง ยังคงต้องฝึกฝนทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะมีเวลาอย่าง

เพียงพอให้เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ได้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียนสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อ และจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความประสงค์ที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คือนำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีคือนำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มสู่การเรียนรู้เฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้น เช่น แคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้นๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปเช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

บทนำ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 2) เป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเหล่านั้น มีคุณลักษณะต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาความเป็นพลเมืองดี มีความเจริญงอกงามทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะในการแสวงหาความรู้

และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีเจตคติ ค่านิยมที่ดีที่ถูกต้อง และสามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความสำคัญในด้านพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี นำความรู้มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา และศาสนา กิจกรรม การเรียนการสอนในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

วิสัยทัศน์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มไว้ดังนี้
เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบ

บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูล ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนใน ค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างมีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

คุณภาพของผู้เรียน กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม โดยมีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียนดังนี้

ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรม คำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนานตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม

ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระการเรียนรู้ สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ และสังคม ความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรง ความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูลภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด
การสร้างสรรควัฒนธรรม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เจตคติ

ความหมายของเจตคติ

เจตคติ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Aptus แปลว่า
โน้มเอียง เหมาะสม มีผู้ใช้คำอื่นที่มีความหมายเดียวกัน คือ ทศนคติ หรือเจตคติ นักการศึกษา
และนักจิตวิทยาที่สำคัญได้ให้ความหมายของเจตคติว่า

เจตคติ หมายถึง สภาวะของความพร้อมทางด้านจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์
สภาวะความพร้อมนี้ จะเป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ
หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Allport, 1935, p. 810 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526, หน้า 2)

เจตคติ หมายถึง สภาพความพร้อมของจิตใจและประสาทซึ่งเกิดจากการได้รับ
ประสบการณ์ อันมีผลโดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลต่อสรรพสิ่งและสถานการณ์ที่มา
เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น (Shaver, 1977, p. 796 อ้างถึงใน รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์, 2533, หน้า 9)

เจตคติ เป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยา
เฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526, หน้า 3)

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่พอใจ และไม่พอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมี
อิทธิพลทำให้แต่ละคนตอบสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันออกไป (พรณี ข. เจนจิต, 2528, หน้า 288)

เจตคติ หมายถึง ศักยภาพภายในของบุคคล ที่มีแนวโน้มแสดงออกทางพฤติกรรมใน
ทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเป็นกลาง (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์, 2533, หน้า 12)

เจตคติเป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึกทางด้านจิตใจที่มีต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งในทางสังคม
รวมทั้งเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ เกี่ยวกับสิ่งเร้าหรือเกี่ยวกับประสบการณ์ในเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง (ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2542, หน้า 3)

จากความหมายของเจตคติที่นักการศึกษากล่าวไว้ข้างต้น สามารถสรุปความหมายของ
เจตคติได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกิดต่อสิ่งเร้า ซึ่งอาจเกิดจากการเรียนรู้
หรือประสบการณ์ตรง และมีการแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

ลักษณะของเจตคติ

ชอร์และไรท์ (Shaw & Write, 1967 อ้างถึงใน ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ,
2543, หน้า 57-58) ได้สรุปลักษณะของเจตคติดังนี้

1. เจตคติขึ้นอยู่กับการประเมินโนภาพของเจตคติ แล้วเกิดเป็นพฤติกรรมแรงงใจ เจตคติเป็นเพียงความรู้สึกโน้มน้าจากการประเมินยังไม่ใช่พฤติกรรม ตัวเจตคติเองไม่ใช่แรงงใจ แต่เป็นตัวการทำให้เกิดแรงงใจในการแสดงพฤติกรรม แต่ถ้าแสดงออกเป็นพฤติกรรมแล้วจะเป็น 4 กลุ่ม คือ Positive Approach เช่น ความเป็นเพื่อน ความรัก ฯลฯ Negative Approach เช่น การโจมตี คำว่า ต่อสู้ ฯลฯ Negative Avoidance เช่น ความกลัว ความเกลียด ฯลฯ และ Positive Avoidance เช่น การอยู่เงียบ ๆ คนเดียวเมื่อเป็นทุกข์ เป็นต้น

2. เจตคติเปลี่ยนแปรความเข้มข้นตามของทิศทาง ตั้งแต่บวกจนถึงลบ นั่นคือ เป็นการแสดงความรู้สึกว่าไปทางบวกมากหรือน้อย ไปทางลบมากหรือน้อย ความเข้มข้นศูนย์คือ ไม่มีความรู้สึก หรือเป็นกลางระหว่างบวกกับลบ แต่จุดที่เป็นกลางนั้นเป็นปัญหาต่อการแปลผล

3. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้มากกว่าการมีมาเองแต่กำเนิด เจตคติเกิดจากการเรียนรู้สิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์รอบตัว ซึ่งเป็นเป้าเจตคติทั้งหลาย ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติทางดี ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งนั้นไม่มีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติไม่ดี สิ่งใดเราไม่เคยรู้จัก ไม่เคยเรียนรู้เลยจะไม่เกิดเจตคติ เพราะไม่ได้ศึกษารายละเอียดของสิ่งนั้น การเรียนรู้เป้าเจตคติอาจผ่านตัวจริงหรือผ่านสื่อทั้งหลายที่มีต่อเป้าเจตคิตัวจริงก็ได้ สามารถเกิดเจตคติขึ้นได้

4. เจตคติขึ้นอยู่กับเป้าเจตคติหรือกลุ่มสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง สิ่งเร้าทั้งหลายอาจเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สถาบัน มโนภาพ อุดมการณ์ อาชีพหรือสิ่งอื่น ๆ ก็ได้ เจตคติจะมีลักษณะอย่างไร จึงขึ้นอยู่กับเป้าเจตคติ ที่ได้สัมผัสเรียนรู้มากน้อยแตกต่างกันเป็นสำคัญ เป้าเจตคติที่มีลักษณะเป็นกลุ่มใกล้เคียงกัน จะมีเจตคติแตกต่างจากเป้าเจตคติที่มีลักษณะของกลุ่มแตกต่างกันมาก

5. เจตคติมีค่าสหสัมพันธ์ภายในเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่ม นั่นคือ กลุ่มที่มีลักษณะเดียวกัน เจตคติจะมีความสัมพันธ์กันสูง กลุ่มที่มีลักษณะต่างกัน เจตคติจะมีความสัมพันธ์กันต่ำ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีเจตคติต่อสิ่งเดียวกันย่อมมีความสัมพันธ์กัน

6. เจตคติมีลักษณะมั่นคงและทนทานเปลี่ยนแปลงยาก นั่นคือการเปลี่ยนแปลงจะช้า และทำได้ยาก

องค์ประกอบของเจตคติ

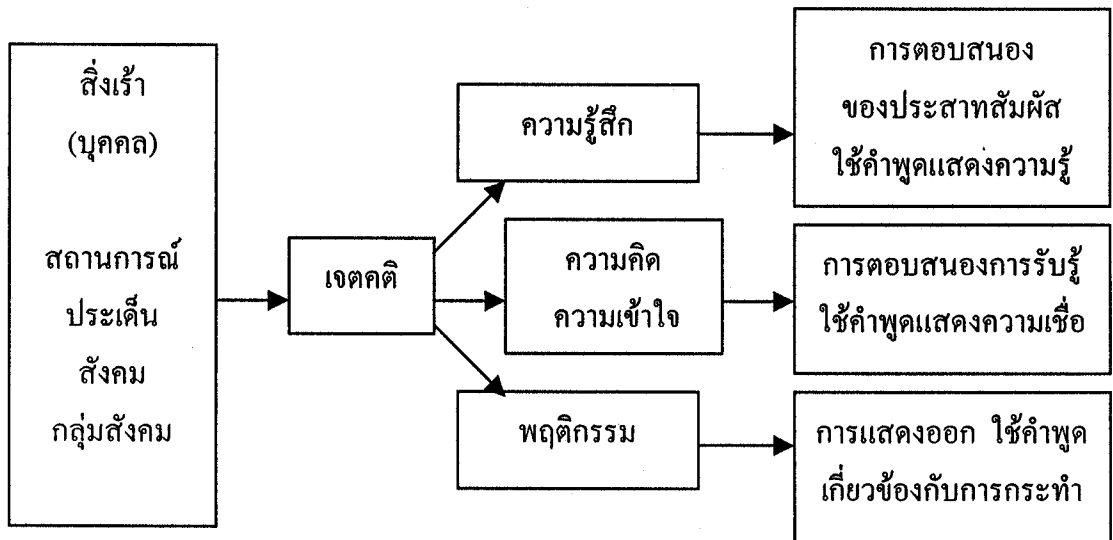
ทริแอนด์ส (Triandis, 1971 อ้างถึงใน รวีวรรณ อังนุรักษ์พันธ์, 2533, หน้า 12-13) ได้เสนอองค์ประกอบของเจตคิตั้งนี้

1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง องค์ประกอบด้านความเชื่อ ความรู้ ความคิดและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าเจตคติ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายเจตคติ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง ความพร้อมหรือแนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติต่อเป้าหมายของเจตคติ

องค์ประกอบของเจตคติ แสดงได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 5 องค์ประกอบของเจตคติ (Rosenberg & others, 1960, p. 3 อ้างถึงใน
ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2542, หน้า 10)

ประโยชน์ของเจตคติ

ธีระวุฒิ เอกะกุล (2542, หน้า 19) ได้สรุปประโยชน์ของเจตคติไว้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเขา
2. ช่วยให้มีการเข้าข้างตน โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา
3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีปฏิกิริยาได้ตอบหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปในนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่พอใจมาก หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
4. ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น
5. ช่วยให้ผู้บุคคลได้คาดคะเนล่วงหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้น
6. เตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ
7. ทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่ตั้งเอาไว้

การวัดเจตคติ

ในการวัดเจตคตินั้น ใช้แบบวัดเจตคติหลายลักษณะ เช่น แบบวัดเจตคติตามมาตรวัดของเทอร์สโตน (Thurstone's Equal Appearing Intervals Scale) แบบวัดเจตคติตามมาตรวัดของกัตต์แมน (Guttman Scale) แบบวัดเจตคติตามมาตรวัดของออสกู๊ด (Osgood's Semantic Differential Scales) และแบบวัดเจตคติตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert's Summated Rating Scale) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติตามแบบของเรนิส ลิเคิร์ต (Renis Likert) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533, หน้า 85-86)

1. กำหนดเรื่องที่จะศึกษาว่ามีโครงสร้างลักษณะใด ศึกษาทัศนคติต่อสิ่งใด ให้นิยามทัศนคติต่อสิ่งนั้นให้ชัดเจน
2. รวบรวมข้อความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อเรื่องที่ศึกษา เพื่อให้บุคคลแสดงพฤติกรรมด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้านั้น ดังนี้
 - 2.1 ควรเป็นข้อความที่เป็นปัจจุบันมากกว่าอดีต
 - 2.2 ควรเป็นข้อความที่เป็นความคิดเห็น ไม่เป็นข้อเท็จจริง
 - 2.3 ควรเป็นข้อความที่มีความหมายอย่างเดียว
 - 2.4 ควรเป็นข้อความที่ตรงกับทัศนคติที่ศึกษา
 - 2.5 ไม่ควรเป็นข้อความที่ทุกคนเห็นด้วย หรือปฏิเสธ
 - 2.6 ควรเป็นข้อความที่ชัดเจน ใช้ภาษาง่ายและตรงประเด็น
 - 2.7 ข้อความคิดเห็นควรจะสั้นไม่ควรเกิน 20 คำ
 - 2.8 ข้อความคิดเห็นไม่ควรมีคำที่อาจทำให้เกิดความเคลือบแคลง เช่น ทั้งหมด เสมอ ๆ ไม่เคยเลย ไม่มีเลย เป็นต้น
 - 2.9 ข้อความคิดเห็นควรเรียงเรียงให้สละสลวย และใช้คำเหล่านี้ให้น้อยที่สุด เช่น เพียงแต่ เท่านั้น น้อยมาก เป็นต้น
 - 2.10 ข้อความคิดเห็นไม่ควรใช้ปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ
 - 2.11 ถ้าเป็นไปได้ควรใช้ประโยคง่าย ๆ มากกว่าประโยคซับซ้อน
3. สร้างข้อความให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 2 ทาง คือ ทางบวก และทางลบ ประมาณ 50-100 ข้อ
4. ตรวจสอบข้อความโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้นพิจารณาว่า ข้อความที่สร้างขึ้นครอบคลุมลักษณะเรื่องที่ศึกษา ภาษาที่ใช้มีความหมายทางเดียวและสอดคล้องกับลักษณะการตอบหรือไม่

5. การทดลองขั้นต้น (Try out) ก่อนที่จะนำไปใช้จริง เพื่อให้ได้ข้อความที่ชัดเจน และมีค่าอำนาจจำแนกที่อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ คือ ค่า t ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป

6. กำหนดน้ำหนักคะแนนตัวเลือกในแต่ละข้อความมีน้ำหนักเท่าใด เช่น กรณีที่มี 4 ช่วง ให้คะแนน 4, 3, 2, 1 หรือ 1, 2, 3, 4 และกรณีที่มี 5 ช่วง ให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 หรือ 1, 2, 3, 4, 5

ข้อมูลจังหวัดสกลนคร

ประวัติโดยย่อ

เมืองสกลนคร เดิมชื่อ เมืองหนองหารหลวง อยู่ในอาณาจักรโคตรบูรณ์ และสร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 16 โดยขุนขอมราชบุตร เจ้าเมืองอินทปัฐนคร ซึ่งได้อพยพครอบครัวและบ่าวไพร่มาจากเมืองเขมร มาสร้างเมืองใหม่ที่ริมหนองหารหลวง บริเวณท่านางอาบ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าท่าศาลา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอโคกศรีสุพรรณ มีเจ้าปกครองเรื่อยมาจนสิ้นสมัยพระเจ้าสุวรรณภิงคาระ เกิดฝนแล้งทำให้ราษฎรอพยพไปเมืองเขมร เมืองหนองหารหลวงจึงร้างอยู่ระยะหนึ่ง ประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองหนองหารหลวงได้ขาดหายไปจนถึงพุทธศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของวัฒนธรรมขอมเสื่อมลงในภาคอีสาน เพราะอิทธิพลของพุทธศาสนา ได้มีบทบาทในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแถบนี้มากขึ้น แต่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดอีกครั้งหนึ่งจากการบอกเล่าของเพี้ยศรีครุฑ ห้วนหน้าผู้ปฏิบัติรักษาพระธาตุเชิงชุม ว่าได้มีพระมหากษัตริย์ไทย ไม่ปรากฏชื่อก็คือเป็นสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งอุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์เป็นราชธานี อพยพครอบครัวและบ่าวไพร่มาตั้งเมืองใหม่ที่เมืองหนองหารหลวง แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นเมือง “สกลทวาปี” ขึ้นแก่กรุงสยามนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2381 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ราชวงศ์ (คำ) ซึ่งเป็นเชื้อสายของเจ้าเมืองนครพนม ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เมื่อครั้งที่เจ้าอนุวงศ์กบฏ เป็นพระยาจันตประเทศธานีขึ้นเป็นเจ้าเมืองสกลทวาปี แล้วเปลี่ยนชื่อเมืองสกลทวาปี เป็นเมืองสกลนครตั้งแต่นั้น โดยใช้ระบอบการปกครองหัวเมืองโบราณ ซึ่งมีเจ้าเมือง อุปฮาดเมือง ราชวงศ์และราชบุตร เป็นผู้ปกครองจนถึง พ.ศ. 2435 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปกครองเมืองสกลนคร จึงเปลี่ยนเป็นรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคมณฑลเทศาภิบาล โดยส่วนกลางส่งพระยาสุริยเดช (กาจ) มาเป็นข้าหลวงเมืองสกลนครเป็นคนแรก

คำขวัญ

พระธาตุเชิงชุมคู่บ้าน พระตำหนักภูพานคู่เมือง งามลือเลื่องหนองหาร และตระการ
ปราสาทผึ้ง สวยสุดซึ้งสาวภูไท ถิ่นมั่นในพุทธธรรม

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 16 องศา 45 ลิปดา ถึง 18 องศา 15 ลิปดาเหนือ และ
เส้นลองจิจูดที่ 103 องศา 15 ลิปดา ถึง 104 องศา 30 ลิปดาตะวันออก (กรรมการฝ่ายประมวล
เอกสารและจดหมายเหตุ, คณะ. 2543, หน้า 1 อ้างอิงมาจากกรมแผนที่ทหารบก 2510, L 7017)
ตั้งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 157.5 เมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทาง
รถยนต์ เป็นระยะทางประมาณ 647 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	จดจังหวัดหนองคาย และจังหวัดนครพนม
ทิศใต้	จดจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันออก	จดจังหวัดนครพนม
ทิศตะวันตก	จดจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองคาย

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง 10,553.7 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 6,003,602 ไร่
คิดเป็นร้อยละ 5.62 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 9 ของจังหวัด
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านเหนือเป็นที่ราบลุ่มสลับกับลูกคลื่นลอนลาด มีสภาพเป็นป่าและ
พื้นที่ทำไร่ ด้านใต้เป็นที่ราบสูง ได้แก่ ที่ราบสูงบนเทือกเขาภูพาน ที่ราบสูงระหว่างหุบเขาและ
หนองน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดปี ด้านตะวันออกเป็นคลื่นลอนลาด ด้านตะวันตกเป็นที่ราบเรียบ
สลับกับพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสกลนครมีสภาพภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อน เฉพาะฤดู (Tropical Savanna
Climate : AW) แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

1. ฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม
2. ฤดูหนาว ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์
3. ฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 26.10 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี
มากกว่า 1,500 มิลลิเมตร เพราะอยู่ใกล้บริเวณประจุมรสุม

สภาพทางการปกครอง/ประชากร

การปกครองแบ่งออกเป็น 18 อำเภอ 124 ตำบล 1,385 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 15 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 123 แห่ง และสภาตำบล 1 แห่ง อำเภอทั้ง 18 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุดบาก อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอบ้านม่วง อำเภอพรรณานิคม อำเภอพังโคน อำเภอวาริชภูมิ อำเภอดงเจริญ อำเภอวานรนิวาส อำเภอสว่างแดนดิน อำเภออากาศอำนวย อำเภอส่องดาว อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอดงคำดง อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอภูพาน

ประชากร จำนวนประชากรของจังหวัดสกลนคร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 รวมทั้งสิ้น 1,101,608 คน เป็นชาย 550,123 คน เป็นหญิง 551,485 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองฯ มีจำนวน 183,786 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอสว่างแดนดิน มีจำนวน 150,401 คน และอำเภอดงเจริญ มีจำนวน 120,472 คน อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองฯ 179 คน/ตร.กม. รองลงมา ได้แก่ อำเภอโคกศรีสุพรรณ 159 คน/ตร.กม. และอำเภอสว่างแดนดิน 156 คน/ตร.กม.

ชนเผ่าพื้นเมือง

สกลนคร เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเรื่องราวในอดีตที่น่าสนใจ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานที่ศึกษาได้จากตำนาน นิทานพื้นบ้าน หลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารต่าง ๆ ที่มีข้อมูลกระจายทั่วไป รวมทั้งผู้รู้ในท้องถิ่นที่เป็นบุคคลร่วมสมัย หากแต่ไม่ได้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นหลักฐาน จึงทำให้ข้อมูลต่าง ๆ นั้นวันจะสูญหายไปและขาดความต่อเนื่อง ทำให้ประวัติศาสตร์เมืองสกลนครไม่สมบูรณ์ ประชากรดั้งเดิมมีอยู่หลายกลุ่มชาติพันธุ์ แม้จะไม่ชัดเจนว่าทั้งหมด ถ้าหากยกเว้นความคล้ายคลึงกันในทางลักษณะของวัฒนธรรมแล้ว ก็ยังมีความแตกต่างกันในเรื่องเผ่าพันธุ์ แหล่งที่มา ตลอดจนภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตด้วย ในอดีตมีกลุ่มคนเคลื่อนย้ายเข้าสู่สกลนครอย่างมากมาย จนกระทั่งในปัจจุบันปรากฏมีประชาชนเผ่าพื้นเมืองต่าง ๆ โดยสรุปดังนี้

1. ชาวกูไท หรือผู้ไทย

เดิมมาจากคำว่า กูไท หรือกูไท ซึ่งหมายถึง คนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และอาณาจักรล้านช้างมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาในภาคอีสานหลายครั้ง และจากที่ต่างกัน กล่าวคือ ผู้ไทยวัง คือ ผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง ตั้งบ้านเรือนในแถบอำเภอพรรณานิคม ผู้ไทยกระป๋อง มาจากเมืองกะป๋อง ตั้งบ้านเรือนในที่เขตอำเภอวาริชภูมิ และผู้ไทยกะดาก ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบตำบลโนนหอมและแถบริมหนองหารด้านทิศใต้ ลักษณะการประกอบอาชีพ

ของชาวผู้ไทยจะมีการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ทำไร่ ทำนา ค้าวัวค้าควาย ซึ่งหัวหน้าผู้นำกองคาราวานวัวควายไปขาย เรียกว่า นายฮ้อย ส่วนชาวผู้ไทยวารีขุมมีความรู้ในการปลูกหว่ายไว้รับประทานและจำหน่าย ด้านวัฒนธรรมจะมีการสร้างทำนองดนตรี ซึ่งเรียกว่า ลาย มีแบบแปลนบ้านผู้ไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าผู้ไทย แต่ปัจจุบันนิยมปลูกบ้าน โดยมีแบบแปลนทรงไทย ลักษณะการแต่งกาย มักนุ่งผ้าซิ่นหมีตีนต่อขนาดกว้าง 3 นิ้ว ทอเป็นลวดลายผ้ามัดหมี่ หมีขอ ผ้าฝ้ายข้อมคราม ซึ่งสีครามเข้มขึ้น (ครามแก่) เรียกว่า ผ้าดำ นิยมสวมเสื้อแขนกระบอก ติดกระดุมเรียงเป็นแถวข้อมด้วยคราม เมื่อมีการพื่อนรำจะแต่งขลิบแดงที่แขนและชายเสื้อ และมีผ้าจ่องทอเป็นผืนเล็กเป็นผ้าลายคลุมไหล่ สวมเครื่องประดับ สร้อยข้อมือข้อเท้าด้วยโลหะเงิน เก้าฝอมวย สูงตั้งตรง มัดมวยด้วยผ้าแถบผืนเล็ก ๆ ในการแสดงพื่อนผู้ไทยและกลองกิ่ง ผู้พื่อนจะสวมเสื้อยาวปลายมีพู่สีแดง พื่อนเพื่อถวายของค์พระธาตุ และพื่อนในพิธีต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง งานประเพณีของชาวผู้ไทยวารีขุม คือ พิธีสักการะเจ้าปู่หมื่นศักดิ์ ในวันที่ 6 เมษายนของทุกปี และงานวันหว่ายโลก ซึ่งมีการประกวดหน่อหว่าย และการปรุงอาหารจากหว่ายในวันที่ 5 ธันวาคมของทุกปี (ปัจจุบันได้ยกเลิกกิจกรรมนี้ไปแล้ว)

2. ชาวไทกะเลิง

เป็นเผ่าพันธุ์ที่อยู่ปะปนกับเผ่าอื่น ๆ ส่วนใหญ่มาจากเทือกเขาอก ระหว่งพรมแดนประเทศลาว และญวน อพยพเข้ามาอยู่รอบ ๆ เมืองสกลนคร ส่วนที่อพยพมาที่หลังจะอยู่ใกล้เขาภูพาน ชาวกะเลิงมีรูปร่างเล็กสันทนต์ ค่อนข้างเตี้ยและผิวดำ มีนิสัยโอบอ้อมอารี พวกที่อยู่เชิงเขาจะหาของป่าเป็นแหล่งอาหาร และเลี้ยงหมู เชื้อภูตผี และนับถือศาสนาพุทธ การละเล่นของชาวกะเลิง คือ กะเลิงคล้องช้าง

3. ชาวไทโส้ หรือไทกะโซ่

เป็นกลุ่มที่อ้างว่ามาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว มาอยู่ที่เขตอำเภอกุสุมาลย์ บางกลุ่มอ้างว่ามาจากเมืองบ๋า เชื่อว่าเป็นกลุ่มที่มาจากที่สูงตามเชิงเขา ปลูกข้าวไร่ เก็บผลผลิตจากป่า ปลูกพริก และนำผลผลิตที่ได้มาแลกเสื้อผ้า อาหารจากชาวผู้ไทย มาอยู่สกลนครต้องปรับตัวตามพื้นที่ราบ เป็นกลุ่มคนที่เชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ มีวัฒนธรรมในการทำศพคนตาย มีพิธีเชิญวิญญาณผู้ตายกลับเรือนพิธีเลี้ยงผีแต่ละปีให้มีแม่ครูรักษาผู้เจ็บป่วย และการแสดงโขนทั้งบั้งเพื่อแสดงความเคารพผู้ตาย การแต่งกายของสตรีนักพื่อน นิยมแต่งแบบโส้โบราณ เก้าฝอมวยสูงทรงมวย มีฝ้ายสีขาวมัดมวย สวมเสื้อแขนยาวสามส่วนสีดำหรือข้อมครามติดกระดุมเงิน นุ่งผ้าซิ่นมัดหมี่ต่อหัวต่อเชิง ห่มสะไบ ผ้าจิตรหรือผ้าเก็บดอก ไม่สวมรองเท้า สวมเครื่องประดับต่างหู สร้อยคอ กำไลข้อมือ กำไลเท้า ทำด้วยเงิน

4. ชาวไทย้อ

เป็นกลุ่มใหญ่ในสกลนครโดยเฉพาะชุมชนในตัวเมืองสกลนคร เป็นกลุ่มที่เข้ามาอยู่ในสกลนคร และขอพึ่งบรมโพธิสมภาร เจ้ากรุงสยามโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองสกลนครในเวลาต่อมา คือ พระยาประเทศธานี (คำ) พระยาประเทศธานี (ปัด) และพระยาจันทประเทศธานี(โง่นคำ) บุคคลเหล่านี้มีบทบาทในการเกลี้ยกล่อมกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ ให้เข้ามาอยู่ในอีสาน ชาวอ้อยมีผิวขาวอมเหลือง รูปร่างสันทัด มีสำเนียงการพูดที่อ่อนหวาน มีอาชีพทำนา ทำสวนผลไม้ และค้าขาย นิยมเย็บปักถักร้อย ทอเสื่อกก มีฝีมือในการทำอาหาร ลักษณะการแต่งกายมักนุ่งผ้าซิ่นต่อเชิงเช่นเดียวกับชาวผู้ไท สืบทอดนิยมนิสัยถือถั่วคั่วคั่วด้วยสากเหล็ก และนำเงินเป็นลายเล็ก ๆ ปัจจุบันสวมเสื้อแขนกระบอกสีขาว สืบทอด ถักซิ่นคาดเข็มขัดเงิน เป็นเผ่าที่มีบทบาทในการทำปราสาทผึ้ง และงานประเพณีแข่งผีโขนของไทย้อบ้านไฮหย่อง ในเทศกาลบุญพระเวสสันดร และงานคุ้มโฮม วันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 ของชาวไทย้อในเขตชุมชนเมืองสกลนคร

5. ชาวไทย้อย

ย้อย หรือ โย้ย เป็นกลุ่มเผ่าพันธุ์หนึ่งที่มีไม่มากนัก ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภออากาศอำนวย อพยพมาจากบริเวณปากน้ำช่องท้าวสุเซในประเทศลาวอพยพมาตั้งแต่รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งบ้านเรือนบริเวณบ้านม่วงริมน้ำยาม ซึ่งมีทำเลเหมาะในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จับปลา และที่สำคัญมีการประกอบพิธีกรรมไหลเรือไฟ เป็นกลุ่มคนที่พูดซ้ำ ลงท้ายจะลากเสียงยาว มีประเพณีการเล่นไหลเรือไฟในกลุ่มน้ำยามมีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นการบูชา รอยพระพุทธบาทของสัมมาสัมพุทธเจ้าตามคติอินเดีย ขณะเดียวกันเป็นการขอขมาลาโทษแม่คงคา ด้วย การละเล่นอีกอย่างหนึ่งของชาวโย้ยจะเล่นในงานบุญพระเวสเดือน 4 ไปตามบ้านเรือน เรียกว่า โย้ยกลองเลง มีการออกกลดลายในการตีกลองและรวบรวมเงินบริจาคไปถวายวัด นับว่าได้รับความสนุกสนานและได้กุศลด้วย

6. ชาวไทอีสาน

เป็นกลุ่มใหญ่มีอยู่ทั่วไป เป็นกลุ่มเก่าที่สุดตั้งแต่สมัยเจ้าโสมพะนิต ที่เคยปกครองเมืองสกลทวาปี และได้ย้ายไปอยู่ที่กาฬสินธุ์ ในสกลนครนอกจากจะมีกลุ่มไทอีสานจากกาฬสินธุ์ ยังมีกลุ่มที่มาจากร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ได้เข้ามาปะปนกับไทย้อยที่สว่างแดนดิน เป็นกลุ่มชนที่ได้รับอิทธิพลจากราชธานีเวียงจันทน์โบราณ มีตัวอักษรไทยน้อยหรือตัวลาว อักษรธรรมหรือตัวขอม มีการปฏิบัติตามจารีตฮินดูและครองสิบสี่ ก่อเกิดการทำบุญตามเทศกาลในรอบปี ทำให้มีงานบุญพระเวส (พระเวสสันดร) บุญบั้งไฟ เป็นต้น และยังมีการสวดสวดภักตัญญู ซึ่งเป็นการสวดมนต์หมู่ที่มีทำนองไพเราะ มีการไหว้ครูบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และสิ่งเคารพบูชา

สภาพทางสังคม

1. ศาสนา

ในปี 2545 มีพุทธศาสนิกชน 1,043,632 คน จำนวนวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดอุทยานการศึกษา วัดร้าง ที่พักสงฆ์ รวม 500 แห่ง นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานศึกษาอื่นๆ อีก 104 แห่ง มีผู้นับถือศาสนาคริสต์ 39,092 คน จำนวนโบสถ์ 56 แห่ง มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม 163 คน จำนวนมัสยิด 4 แห่ง

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองประจำจังหวัด

จังหวัดสกลนครมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญ ที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน คือ

2.1 ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

แต่ก่อนจะเป็นการจัดได้ประทีปหรือการทำเรือไฟ (ไหลเรือไฟ) เพื่อบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับงานลอยกระทง และการจัดขบวนแห่ “ต้นดอกผึ้ง” (ต้นดอกผึ้ง คือ ปราสาทผึ้ง) และเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่กรรมนายเวรหรือบุพการีผู้ล่วงลับ อาจกล่าวได้ว่าชาวอีสานได้รับอิทธิพลจากพิธีของเด็กของชาวจีนแล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมของตน การทำปราสาทผึ้งนั้นเดิมทีทำโดยการนำกากกล้วยมาแทงเป็นหลอดหลายต่าง ๆ เรียกกันว่า “แทงหยวก” แล้วสร้างจนเป็นปราสาท จากนั้นนำขี้ผึ้งมาต้มให้เปื่อยแล้วทำให้เป็นแผ่น นำมาเสียบกับก้านกล้วยที่ทำหลอดหลายไว้แล้ว สูดท้ายประดับประดาให้สวยงาม เช่น นำกระดาษสา ผ้าแพร ไม้ขีด ดินสอ มาติดอย่างมีศิลปะ และแห่ไปถวายวัด ต่อมาเมื่อมีการประกวดประชันกันมากขึ้น จึงได้มีการนำหญิงสาวมานั่งบนปราสาทเพิ่มเข้ามา ในปัจจุบันการแห่ปราสาทผึ้งได้กลายเป็นงานประเพณีสำคัญของชาวสกลนคร โดยจัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 12-15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ส่วนในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันแห่ขบวนปราสาทผึ้งที่ยิ่งใหญ่ สวยงาม เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 11.00 น. ขบวนปราสาทผึ้งที่ตกแต่งอย่างวิจิตรสวยงามของกลุ่มวัดต่าง ๆ เริ่มออกจากลานรวมน้ำใจโทสกลในเขตเทศบาลแห่ไปตามถนนรัฐพัฒนา เข้าถนนสุขเกษม และถนนเจริญเมือง แล้วเข้าสู่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร โดยปราสาทผึ้งแต่ละขบวนนำไปตั้งไว้เป็น พุทธบูชา ณ บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ด้วยความศรัทธาและเชื่อว่าในเทศกาลออกพรรษา พระพุทธเจ้าเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ในโลกมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ช่วงกลางคืนของวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ก่อนวันแห่ขบวนปราสาทผึ้ง ชาวคุ้มต่าง ๆ นำปราสาทผึ้งของตนที่ตกแต่งอย่างวิจิตรสวยงาม ประดับโคมไฟหลากสีมาตั้งประกวดแข่งขันกัน ณ บริเวณสนามมิ่งเมือง เพื่อให้ประชาชนได้ชมความสวยงามอย่างใกล้ชิด

2.2 งานกาชาดรวมน้ำใจไทสกล

เดิมมีชื่องานว่า “งานเที่ยวหนองหาร ชมภูพานเผ่าไทย ชิมข้าวหอมใหม่ไทสกล” และเปลี่ยนเป็น “งานกาชาดรวมน้ำใจไทสกล” เมื่อไม่นานมานี้ โดยจัดขึ้นหลังจากมีการฉลองเมืองสกลนครครบรอบ 150 ปี ใน พ.ศ. 2531 เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นชนชาติเผ่าพันธุ์ของชาวสกลนครให้คงอยู่ตลอดไป โดยจัดขึ้นในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ณ บริเวณศูนย์ราชการจังหวัดสกลนคร มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงานมากมาย เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชนต่าง ๆ อาทิ เผ่าผู้ไทย โส้ ย้อ โย้ย เป็นต้น การออกร้านแสดงนิทรรศการของส่วนราชการต่าง ๆ การแสดงสินค้าหัตถกรรมของอำเภอต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 เทศกาลโส้รำลึก

เป็นงานประจำปีของชาวกะโส้ (โส้) จัดขึ้นในวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 3 บริเวณที่ว่าการอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ในงานนี้มีการแสดงโส้ทั้งั้งของชาวโส้ ในเวลาสายของวันขึ้น 4 ค่ำ ตามประเพณี โดยมีความเชื่อสืบทอดมาแต่อดีต ซึ่งเป็นการทำพิธีเซาคนป่วยลงสนาม (แข่งสนาม) และพิธีเจียศาลา นำรวมกันเข้าเพื่อให้เกิดรูปขบวนที่สวยงาม เป็นจังหวะจะโคนกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอันสอดคล้องกับท่วงท่ารำของชาวโส้ที่มาร่วมแสดงเป็นจำนวนมาก พิธีนี้ชาวโส้ถือว่าศักดิ์สิทธิ์มาก จะกระทำแบบลอย ๆ หรือเล่น ๆ ไม่ได้เป็นอันขาด นอกจากการแสดงต่าง ๆ แล้ว บริเวณงานยังมีการออกร้านจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านนาชนดิในราคาข่อมเยา

2.4 ประเพณีแห่ผีโขน

เป็นงานประเพณีของชาวบ้านไฮหย่อง ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 4 ชาวบ้านจัดขบวนแห่ขึ้นโดยมีการแต่งกายในชุดผีต่าง ๆ เป็นจำนวนมากแล้วเดินไปตามถนนสายต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในขบวนแห่พระเวสไปยังวัดไฮหย่อง เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ มีการแสดงท่ารำต่าง ๆ ของผีเป็นที่ครื้นเครง สนุกสนาน

2.5 ประเพณีแห่เทียนพรรษา

เป็นงานที่ชาวสกลนครยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาในวันเข้าพรรษา หรือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี เพื่อถวายเทียนพรรษาแก่วัดพระธาตุเชิงชุม และถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่หลวงพ่อดังค์แสน โดยชาวบ้านช่วยกันจัดทำต้นเทียนประดับประดาอย่างสวยงาม เพื่อแข่งขันกัน แล้วจัดเป็นขบวนแห่ แสดงเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ประวัติเมืองสวรรค์ นรก ฯลฯ มีการฟ้อนรำประกอบอย่างสวยงาม เมื่อถึงวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ทำพิธีการต่าง ๆ แล้วเสร็จ มีการตัดสินต้นเทียน เพื่อค้นหาผู้ชนะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

มีผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายท่าน ดังนี้

เกสรฯ สุรพันธุ์พิชิต (2535) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความเชื่อและการพัฒนาการของประเพณี แห่งปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนคร โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาความเชื่อและการพัฒนาการ ของประเพณีแห่งปราสาทผึ้ง ในด้านรูปแบบของปราสาทผึ้งและการจัดขบวนแห่งปราสาทผึ้ง โดย การศึกษาจากเอกสารประกอบกับข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกต สัมภาษณ์จากผู้รู้ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดงานแห่งปราสาทผึ้งที่จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า การจัดงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้ง เป็นงานประเพณีที่พุทธศาสนิกชนจัดขึ้นในช่วงเทศกาลออกพรรษา เพื่อถวายปราสาทผึ้งเป็น พุทธบูชา รวมทั้งยังเป็นการสร้างอานิสงส์หรืออุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ผู้ล่วงลับ โดยมีรากฐานคติความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยว กับภูตผีวิญญาณ และความเชื่อในเรื่องศาสนาพราหมณ์ ทั้งนี้จุดประสงค์ของการจัดงานประเพณี แห่งปราสาทผึ้งก็เพื่อรักษาประเพณี ได้รับความสนุกสนาน ความสามัคคี ได้ใช้สติปัญญา ความ คิดสร้างสรรค์ ได้ทำบุญถวายทานแด่พระสงฆ์ตามเทศกาล และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ตาย โดยมีคตินิยมเชื่อว่า เพื่อให้ญาติผู้เสียชีวิตได้ไปเกิดบนสวรรค์และมีวิมานเป็นที่อยู่อาศัย

รัตนะ บัวสนธ์ (2535) ได้พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา ชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่า ภายในชุมชนมี สิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การอนุรักษ์และการสร้างป่าไม้ของชุมชนตลอดจนการใช้ ประโยชน์จากป่า โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ในระดับดี แต่การดำเนินกิจกรรมการเรียน การสอนในโรงเรียนมีบรรยากาศแบบปล่อยปละละเลย โรงเรียนและชุมชนไม่มีการวางแผนร่วมกัน เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน หลังจากผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรโดยใช้ความร่วมมือจาก ชุมชนในท้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การเรียนการสอน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับผู้รู้ในท้องถิ่น ที่ให้ความสนใจและสนับสนุน การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในด้านตัวหลักสูตรมีส่วนที่จะต้องแก้ไขบางส่วนเกี่ยวกับบุคคล สำคัญของชุมชน และการกำหนดเวลาเรียน สำหรับผลการประเมินด้านผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองให้การสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ (2538) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชางานเลือก กลุ่มการทำงานและ พื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นหลายภาษา : กรณี ศึกษาโรงเรียนบ้านหิน ที่พบว่า ได้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เหมาะสมกับ

ผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นักเรียนมีความรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ในส่วนของครูผู้สอนงานอาชีพ มีความพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ทองสุข วังแสน (2537, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนชนบท โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ พัฒนากรจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาสร้างเป็นหลักสูตร และประเมินโดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้โดยการจัดอบรมคนในหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรม

หัทธยา เจริญศักดิ์ (2539, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปว่า ต้องการจัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับหัตถกรรมในท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เด็กรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่อยู่นอกชุมชน และมุ่งหวังจะให้มีการอนุรักษ์และพัฒนางานอาชีพต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ นักเรียนส่วนมากได้ให้ความสนใจและเห็นคุณค่าของความรู้ที่ได้จากบรรพบุรุษ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ล้าสมัย สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และการเรียนเรื่องนี้ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอีกด้วย

วิทยา แสงงาม (2541) ได้พัฒนาหลักสูตร เรื่อง การสาธิตมวย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปผลวิจัยได้ว่า (1) ผลการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการปรึกษา การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการใช้รูปแบบการประเมินแบบ Puissance Measure (P.M.) พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เหมาะสมกับผู้เรียน และมีค่า P.M. สูงกว่า 10 (2) การประเมินหลักสูตรโดยครูผู้สอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการนำไปทดลองใช้ พบว่า มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่น

อภิชัย หล้าสุตตา (2543) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การสาธิตมวย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับเห็นด้วย

บุทธนา อุทโท (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานกระติบข้าว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธีการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตรโดยวิธีการแบบปยุตของค์ เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนการนำไปทดลองใช้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นของผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และการประเมินหลักสูตรในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล พบว่า มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ และหลักสูตรครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ กระบวนการ แต่ในด้านอัตราเวลาเรียนต้องมีการปรับปรุง โดยการเพิ่มอัตราเวลาเรียนและจัดให้มีกิจกรรมฝึกทักษะ นอกเวลาเรียนตามปกติ

กัลยาวัลลี เล็งดี (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง “ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบุรีรัมย์” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธีการปรับรายละเอียดเนื้อหา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบุรีรัมย์ ศึกษาผลสัมฤทธิ์และเจตคติของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง และประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ปรากฏว่ามีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ และผู้เรียนมีเจตคติต่อศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบุรีรัมย์สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้สื่ออุปกรณ์ ว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยในต่างประเทศ

ออตตา (Ota, 1995, อ้างถึงใน ยุพิน บุญญานาม, 2544, หน้า 32) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิด เรื่อง การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรการดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การศึกษารับรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจโดยรวมแล้วไม่แตกต่างกัน

ฮอม (Hom, 1990, pp. 51-10A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลของการบูรณาการหลักสูตรการเรียนรูทางสังคมของโรงเรียนในเขตเมือง เกี่ยวกับทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรูทาง

สังคมของนักเรียน พบว่า การใช้หลักสูตรการเรียนรู้ทางสังคมแบบบูรณาการ โดยเน้นความสมดุลของพุทธิพิสัยและจิตพิสัยโดยการบูรณาการในกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาดนตรี ศิลปะ และการละคร เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรแบบเดิมที่เน้นเพียงพุทธิพิสัย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง เกี่ยวกับทัศนคติทางการเรียนรู้ทางสังคม ทั้งชายและหญิง แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มทดลอง โดยเฉพาะในเพศหญิง

แคปเนอร์ (Kapner, 1991, pp. 52-01A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาและออกแบบหลักสูตรโปรแกรมการศึกษาคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 3 แห่ง พบผลการศึกษาว่า การพัฒนาและการออกแบบหลักสูตรนั้น (1) ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำหลักสูตรและคุณภาพของหลักสูตร (2) ผู้ประกอบการไม่ได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางการศึกษาในหน้าที่การงาน (3) การขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและแนวความคิดในการพัฒนาหลักสูตร และ (4) ผู้วางแผนหลักสูตรมีความสนใจต่อการวางเป้าหมายทางการศึกษาในระดับน้อย

ไททัส (Titus, 1988, pp. 49-05A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักสูตร : ความคิดเห็นและแนวความคิดในการออกแบบหลักสูตรจากกลุ่มที่คัดเลือกในเมืองแคนซัส พบว่า การบูรณาการหลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในเกรด 1-12 โดยการบูรณาการหลักสูตรนั้นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่อง (1) จะบูรณาการหลักสูตรเมื่อใดจึงจะมีความเหมาะสม (2) ครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการบูรณาการหลักสูตร และการบูรณาการหลักสูตรนั้น ควรประยุกต์มาจากหลักสูตรท้องถิ่นและผลการวิจัยเพิ่มเติมเป็นสำคัญ

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดสกลนคร ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้เกี่ยวข้อง ได้ข้อมูลเชิงลึกอยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้เห็นความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นไปตามสภาพปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถปลูกฝังความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองให้กับนักเรียน